

Стаття та будь-який пов'язаний з нею опублікований матеріал поширюється за ліцензією Creative Commons Attribution License (CC BY 4.0).
The article and any related published material are licensed under the Creative Commons Attribution License (CC BY 4.0).

УДК 321.01:340.12

DOI: <https://doi.org/10.17721/2523-4064.2026/14-7/15>

Максим ЛЕЩЕНКО, асп.

ORCID ID: 0009-0003-5560-7678

e-mail: leshchenko.max@gmail.com

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКІ ЗАСАДИ КОНЦЕПТУ СУВЕРЕНІТЕТУ У ФОРМУВАННІ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

Вступ. Стаття присвячена історико-філософській реконструкції концепту суверенітету як фундаментального принципу міжнародного права. Особливу увагу зосереджено на генезі цього поняття у ранньомодерній політичній філософії та його подальшій трансформації в контексті формування міждержавного правопорядку.

Методи. Методологічну основу дослідження становлять історико-філософський підхід, метод концептуальної реконструкції, порівняльний аналіз політико-правових учень. Разом з тим, застосовано принцип контекстуалізації ідей у межах інтелектуальної історії раннього модерну.

Результати. Показано, що у працях Ж. Бодена концепт суверенітету набуває класичного визначення як абсолютної, неподільної, постійної влади держави. У політичній філософії Т. Гоббса ця ідея трансформується в теорію необмеженого суверена як гаранта безпеки та порядку, тоді як Дж. Лок пропонує альтернативну модель обмеженого суверенітету, підпорядкованого природним правам індивіда. У працях Г. Гроція здійснюється синтез ідей суверенітету з доктриною природного права, що закладає підвалини міжнародного права як нормативної системи взаємодії держав. Обґрунтовано, що Вестфальська модель міжнародних відносин інституціоналізує принцип суверенної рівності держав і невтручання у внутрішні справи.

Висновки. Встановлено, що концепт суверенітету формується як результат взаємодії різних інтелектуальних традицій, абсолютистської, договірної та природно-правової. Його сучасне розуміння є наслідком історичної еволюції від ідеї необмеженої влади до принципу юридично врегульованої взаємодії держав. У сучасних умовах глобалізації суверенітет зазнає концептуальної трансформації, що відкриває перспективи його переосмислення як динамічного та багаторівневого феномену.

Ключові слова: сучасна філософія, філософія права, міжнародне право, природне право, політична філософія, суверенітет, глобалізація.

Вступ

Поняття суверенітету посідає центральне місце у формуванні сучасного міжнародного права та залишається однією з ключових категорій як політико-правової, так і філософської думки. Його становлення не може бути зведене виключно до юридичного чи політичного процесу, оскільки воно має глибокі історико-філософські передумови, що визначили трансформацію уявлень про владу, державу та міжнародний порядок. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю переосмислення класичного поняття суверенітету в умовах сучасних глобалізаційних процесів, які ставлять під сумнів його традиційні інтерпретації. Звернення до історико-філософських витоків цього концепту дозволяє виявити інтелектуальні підстави тих принципів, що стали фундаментом міжнародно-правової системи. **Метою** статті є реконструкція історико-філософських засад концепту суверенітету та аналіз їхнього впливу на формування міжнародного права.

Методологія

Методологічну основу дослідження становить комплекс взаємодоповнювальних підходів, що дозволяють здійснити цілісний аналіз концепту суверенітету в його історико-філософській динаміці. Насамперед використано історико-філософський підхід, спрямований на виявлення генези та еволюції уявлень про суверенітет у контексті розвитку ранньомодерної політичної думки. Важливу роль відіграє метод концептуальної реконструкції, який дає змогу відтворити внутрішню логіку формування цього поняття в працях ключових мислителів (Ж. Бодена, Т. Гоббса, Дж. Лока та Г. Гроція). Порівняльний аналіз політико-правових учень застосовано для виявлення спільних і відмінних рис у трактуванні суверенітету в межах абсолютистської, договірної та природно-правової традицій. Крім того, дослідження спирається на принцип контекстуалізації ідей, що передбачає розгляд концепту суверенітету в ширшому інтелектуальному та соціально-політичному контексті раннього модерну.

Результати

Витоки концепту суверенітету зазвичай пов'язують з ранньомодерною політичною філософією, і передусім із працями Жана Бодена (Jean Bodin, 1529/30–1596 pp.), який у XVI столітті сформулював ідею суверенітету як важливої та невід'ємної влади держави. Для нього суверенітет означав найвищу владу в політичному аспекті, такої, що не підпорядковується жодній зовнішній інстанції. Саме тому ця концепція стала важливим етапом у переході від середньовічної ієрархічної моделі влади до модерного розуміння держави, вже як автономного політичного суб'єкта.

Подальший розвиток ідеї суверенітету вже відбувався у працях мислителів Нового часу, зокрема у текстах Тома Гоббса (Thomas Hobbes, 1588–1679 pp.) та Джона Лока (John Locke, 1632–1704 pp.). Зважаючи на те, що Т. Гоббс розглядав суверенітет як необхідну умову подолання природного стану "війни всіх проти всіх", він також обґрунтовував абсолютний характер державної влади як гарантії безпеки та порядку, яка поставала у його поглядах смертним богом Левіафаном: "Поза громадянським станом - завади війна. Звідси очевидно, що впродовж того часу, коли люди

© Лещенко Максим, 2026

живуть без загальної влади, яка б усіх тримала у страху, вони перебувають у становищі, яке називається війною, і це війна всіх проти всіх" (Гоббс, 2000, с. 153). Натомість Дж. Лок пов'язував суверенітет із принципом народного представництва та обмеження влади, що заклало основи для формування конституціоналізму і вплинуло на подальші уявлення про політичну легітимність.

Свого особливого значення поняття суверенітету набуває як раз у контексті становлення міжнародного права. І саме формування системи суверенних держав, які взаємодіють подібно до юридичних суб'єктів, стало одним із ключових результатів європейської політичної трансформації XVII століття. Вестфальська система закріпила принцип територіальної державності та невтручання у внутрішні справи інших держав, вона стала символом, класичною моделлю міжнародного правопорядку. У даному контексті філософське осмислення ідеї суверенітету тісно пов'язане з розвитком ідей природного права. Так, наприклад, у працях Г. Гроція (Hugo Grotius, 1583–1645 pp.) суверенні держави розглядаються як суб'єкти, що перебувають у взаємодії в межах універсального правового порядку. Цей порядок заснований на раціональних принципах справедливості, і таким чином, концепт суверенітету зрештою поєднується з ідеєю міжнародної правової спільноти, у якій держави визнають певні спільні норми та правила. "Поняття державного суверенітету, постає як одне з ключових в сучасний системі світопорядку. Більшість дискусій останніх десятиліть у цій сфері пов'язані з класичним розумінням поняття "суверенітет держави" та реальним процесом реалізації цього суверенітету в XXI столітті. Процес глобалізації провокує світ до кардинальних змін і ці зміни стосуються не тільки людини, науки та технологій, але і повноважень держав та їх впливу на зовнішні та внутрішні процеси, які відбуваються в світі" (Матвієнко, 2025, с. 233).

Історико-філософський аналіз дозволяє побачити, що поняття суверенітету не є статичним, що воно постійно трансформувалося під впливом соціо-політичних і культурних змін. У сучасному світі, в умовах глобалізації та розвитку міжнародних інституцій, традиційне розуміння абсолютного державного суверенітету зазнає фундаментального переосмислення. Втім, саме історична еволюція цього поняття заклала інтелектуальні підвалини тієї системи міжнародного права, яка існує й сьогодні, і яка визначає структуру взаємовідносин між державами.

Таким чином, історико-філософський вимір поняття суверенітету дозволяє не лише реконструювати генезу цієї категорії, він ще й дозволяє глибше зрозуміти логіку формування міжнародного правопорядку. Він виступає не лише юридичним принципом, але й філософською ідеєю, яка відображає фундаментальні уявлення про владу та свободу.

Втім, розгляд суверенітету як вищої та неподільної влади держави неминуче порушує питання про межі та підстави її легітимності. Так, наприклад, необхідно постає проблема справедливості як нормативного критерію, який дозволяє оцінити як внутрішній устрій держави, так і її місце у системі міжнародних відносин.

Автори статті "Філософія міжнародних організацій: роль оон у забезпеченні міжнародної справедливості" (2024 р.) аналізують філософські засади діяльності Організація Об'єднаних Націй у забезпеченні міжнародної справедливості, для цього вони розглядають її через призму прав людини, рівності держав, миру тощо. Спираючись на ідеї Арістотеля, Імануеля Канта, Чарльза Бейтца, а також американського філософа Джона Ролза. Ця плеяда мислителів потрібна для того щоб показати теоретичні основи сучасного міжнародного порядку. У статті доводиться, що організація прагне формувати справедливий світовий лад на засадах суверенної рівності та невикористання сили, однак стикається з серйозними обмеженнями. "Філософія міжнародних організацій, зокрема ООН, відіграє важливу роль у забезпеченні міжнародної справедливості, яка охоплює права людини, миротворчість, соціальну рівність і рівноправність держав" (Крижановська & Литвин, 2024, с. 70). Вони наголошують на філософській складовій цієї проблеми, яка потребує комплексного та міждисциплінарного підходу до розв'язання: "Поняття "міжнародна справедливість" є багатограним і охоплює питання прав людини, миротворчості, соціальної рівності, а також рівноправності держав на міжнародній арені. Це поняття лежить на перетині етики, філософії права, політичної філософії та міжнародних відносин" (Крижановська & Литвин, 2024, с. 70). У підсумку авторки обґрунтовують необхідність реформування ООН і посилення її механізмів миротворчості та захисту прав людини для підвищення ефективності міжнародної справедливості. Втім, що постаті Дж. Ролза, то автори важливості його поглядів в сенсі те лише теоретичного збагачення політичної філософії, але й у об'єктивному впливі на політику та міжнародне право: "Проблему міжнародної справедливості Джон Ролз розглядає у своїй праці "Закон народів", де пропонує специфічне застосування своєї теорії справедливості до міжнародної спільноти. Філософ розглядає міжнародну справедливість через призму ліберальної концепції, де "народами" вважаються основні агенти, що керуються моральними зобов'язаннями для підтримки миру, прав людини та міжнародного порядку" (Крижановська & Литвин, 2024, с. 71). Звернення до інтелектуального спадку мислителя виправдане великим впливом філософа на політичну філософію: "І справді, й досі видається дивним зустріти сучасну працю з політичної філософії, в якій нічого не кажуть про доробок Ролза та про те, згоден автор з ним чи ні. Його праця, як і раніше, є відправною точкою для розв'язання багатьох засадових питань політичної філософії" (Кірюхін, 2022, с. 7).

Власне справедливість Джон Ролз (John Rawls, 1921–2002 pp.) розглядає як першу чесноту суспільних інституцій, подібно до того, як істина є першою чеснотою систем мислення. Його концепція, яку він напрацював та виклав насамперед у праці "Теорія справедливості" ("A Theory of Justice", 1971 р.), має на меті визначити такі принципи соціального устрою, які були б раціонально обрані в умовах чесно́ї та неупередженої процедури. "Одна з цілей цього есею – у стислому обсязі (я можу зробити не більше) окреслити, яким чином право народів може бути розвинене з ліберальних ідей справедливості, подібних, але більш загальних, ніж ідея, яку я назвав "справедливістю як чесністю" і представив у своїй книзі Теорія справедливості. Під "правом народів" я маю на увазі політичну концепцію права і справедливості, що застосовується до принципів і норм міжнародного права та практики" (Rawls, 1993, р. 36). У цієї теорії є центральний елемент, цим елементом є уявна ситуація, яку американський філософ називає "первісною позицією". У ній люди, як раціональні та рівні учасники, обирають принципи справедливості, перебуваючи за так званою "завісою незнання". Це по суті ментальний експеримент, він означає, що люди не знають свого майбутнього соціального становища, своїх статків чи навіть життєвих цілей, і саме така умова, на думку Дж. Ролза, гарантує неупередженість і справедливість обраних принципів.

У результаті цього уявного вибору, на думку філософа, формуються два основні принципи справедливості, а саме, принцип рівної свободи, тобто кожна людина має рівне право на найширший набір основних свобод. Але таких свобод, які є сумісними із такими ж свободами для інших, як то свобода слова, совісті, думки тощо. Та принцип різниці та рівних можливостей, який має теж дві частини. Це соціальні й економічні нерівності, які допускаються лише тоді, коли вони або ж приносять найбільшу користь найменш забезпеченим, або ж пов'язані з посадами та становищами, відкритими для всіх за умов чесної рівності можливостей. Для того, щоб зрозуміти ідею Дж. Ролза про справедливість, треба усвідомити її не лише як просту рівність як таку, втім, як чесно організовану нерівність. Він пише "Справедливість є щонайпершою чесною суспільних інституцій, достоту як істина для філософських систем" (Ролз, 2001, с. 26). Така нерівність працює на благо кожного окремого індивіда, і особливо це стосується найбільш уразливих членів суспільства. Такий унікальний підхід можна охарактеризувати як своєрідну справедливість через чесність, тому що такий підхід наголошує на процедурній неупередженості як основі справедливого соціального порядку. На думку американського філософа, потрібно бачити справедливість та справедливе суспільство як таке, в якому раціональні індивіди готові погодитись на життя, не знаючи заздалегідь яке місце вони у цьому справедливому суспільстві.

Що стосується сучасного розвитку теорії права і змін у підходах до його розуміння, то необхідно підкреслити, що сьогодня юридична наука рухається в напрямі інтегративного підходу. Іншими словами, вона намагається поєднати різні теоретичні традиції та використати їхні найсильніші сторони для більш повного пояснення сутності права. У тому числі ця ситуація передбачає звернення до філософських наук для розкриття невідомих аспектів достатньо вивчених понять і явищ. Водночас дослідники наголошують на важливій ролі римського права, яке стало підґрунтям для формування сучасних правових систем як у нормативному, так і в доктринальному аспектах. Наприклад, Ю. В. Гоцуляк, і О. В. Мартинюк звертають увагу на тому, що сучасні дослідники знову звертаються до класичних правових праць і аргументів, щоб обґрунтувати та підтримати гуманістичне, цивілізоване розуміння права, засноване на базових правових цінностях: "Сучасні тенденції у сфері теорій праворозуміння складаються у бік інтегративного підходу, тобто використання кращих положень різних підходів до розуміння витоків змісту права. Римське право дало величезний імпульс для розвитку сучасного праворозуміння, формування сучасних правових систем як у нормативному, так і в доктринальному вимірах... Юридичній науці доводиться вкотре апелювати до класичних праць, аргументів, що відстоювали базові правові цінності для пошуку додаткових аргументів на користь цивілізованого гуманного підходу до праворозуміння" (Гоцуляк & Мартинюк, 2025, с. 6).

Розглядаючи справедливість як фундаментальний принцип організації суспільного життя, ми необхідно приходимо до питання про умови, за яких вона може бути не лише нормативно обґрунтованою, але й реально здійсненою. Адже сама по собі апеляція до справедливості як до певного ідеалу не є гарантією її втілення, тож необхідно з'ясувати, якими саме є механізми, які дозволяють діяти відповідно до справедливих принципів, і які підтримують їх у межах спільного життя. І у цьому контексті особливої ваги набуває поняття свободи. І саме це поняття визначає межі можливого для суб'єкта, його здатність до вибору, як поле, що оточує та зустрічає на своєму шляху інше поле. Вона пов'язана з ідеєю відповідальності та бере участі у формуванні справедливого порядку. Без належного рівня свободи справедливість ризикує перетворитися на своєрідну зовнішню норму, яка може бути нав'язана ззовні. Без свободи справедливість позбавляється внутрішнього визнання та практичної дієвості, і водночас надмірно широка свобода може підривати самі засади справедливості, оскільки за такої умови вона створить ситуацію нерівності або ж свавілля. Зрештою, аналіз справедливості необхідно веде до логічного осмислення ідеї та поняття свободи, як важливої передумови чи внутрішнього виміру. Саме через призму свободи стає можливим уточнення з одного боку змісту справедливих принципів, а з іншого – меж їх застосування у конкретних соціальних умовах. Таким чином доцільно звернутися до розгляду основних підходів до розуміння свободи, щоб виявити, яким чином вона співвідноситься зі справедливістю та які форми цього співвідношення пропонуються у сучасній філософській думці щодо проблеми суверенітету.

Якщо в історії філософії у різноманітних концепціях політико-правової думки, як, наприклад, в античній та середньовічній традиціях, справедливість мислилася передусім як гармонія, як відповідність належному порядку т, як ієрархія, то вже у ранньомодерну добу відбувається поступова зміна акцентів. Так, наприклад, справедливість перестає розглядатися виключно як об'єктивно порядок, незалежно від того, чи він природний, чи божественний, а дедалі більше інтерпретується крізь призму людської діяльності, крізь призму рації, вона асоціюється з раціональним устроєм суспільства та нормативним регулюванням відносин між різними політичними спільнотами. У цьому контексті формується нова проблематика, яка виходить за межі класичного розуміння справедливості, вона безпосередньо пов'язана з утвердженням ідеї свободи, адже питання про справедливий порядок необхідно передбачає з'ясування меж автономії як індивідуальних, так і колективних суб'єктів. І саме тому у модерній політико-правовій думці свобода постає не як опозиція до справедливості, втім, як її необхідне доповнення і водночас умова її реалізації. "Філософи Нового часу змінюють парадигму розуміння людини та її свободи. Вони, по суті, поривають з ренесансно-гуманістичною традицією своїх попередників і визначають людину як "частку" природи, позбавляючи в цьому сенсі її виключного статусу. Так, Р. Декарт визнає свободу волі, певним чином раціоналізуючи її, тобто сприймаючи як складову мислення. Т. Гоббс подає історичну еволюцію від первісної свободи-сваволі (робити все, що завгодно, заради власного виживання) до необхідності свідомо дотримуватися конвенціональних правил заради своєї ж користі. Для Б. Спінози свобода – це пізнання та усвідомлення чинників зовнішнього світу, які детермінують діяльність людини" (Савицька, 2013, с. 69).

Більше того, в умовах становлення системи міжнародного права ця зміна набуває принципового значення. Суверенітет починає осмислюватися не лише як здатність забезпечувати справедливий внутрішній порядок, втім, як форма політичної свободи, як автономія держав у зовнішніх відносинах. Таким чином доцільно звернутися до аналізу концепту свободи, простеживши його історико-філософські витoki а також роль у формуванні уявлень як про суверенітет, так і про міжнародно-правовий порядок.

Американський філософ, просвітник Томас Джефферсон (Thomas Jefferson, 1743–1826 pp.) посилає особливе місце в історії політичної та правової думки, оскільки його концепція політичної свободи стала одним із інтелектуаль-

них джерел формування сучасних принципів міжнародного права. Його ідеї ґрунтувалися на доктрині природних прав людини, а відповідно до якої людина володіє правами від народження. Держава ж лише покликана ці невідчужувані гарантувати. Ерік Петерсен у своїй книзі "Світло і Свобода" (2019 р.) наводить такі слова: "Кожна людина і кожне товариство на землі мають право на самоврядування" (Петерсен, 2019, с. 85). Така позиція стала важливим кроком у переході від традиційного державоцентричного мислення до визнання універсальної цінності людської особистості. Звернення до ідей Т. Джефферсона у цьому контексті зумовлене тим, що саме у його політико-філософській позиції концепт свободи набуває чітко окресленого нормативного та політико-правового змісту. На відміну від попередніх традицій, де свобода часто осмислювалася переважно в етичному чи то метафізичному вимірі, у Т. Джефферсона вона ж постає вже як природне право, яке слугує підставою легітимності політичної влади, і яке визначає право народу на самоврядування.

Водночас ідеї американського філософа мають принципове значення для формування модерного розуміння суверенітету, вони передбачають перенесення принципу свободи з рівня індивіда на рівень політичної спільноти. У цьому сенсі свобода постає не лише як індивідуальна автономія, втім, як колективна здатність до політичного самовизначення. Як пише у своїй книзі "Томас Джефферсон: розкриття його унікальної філософії та бачення" ("Thomas Jefferson: uncovering his unique philosophy and vision", 2014 р.) Марк Головчак (Mark Holowchak): "Свобода, безумовно, посідає центральне місце в політичному мисленні Джефферсона. Проте для нього вона невіддільно пов'язана з людським процвітанням і є необхідною умовою його досягнення, а не самодостатньою метою. Наслідуючи античних евідемоністів, таких як Аристотель і грецькі та римські стоїки, він вважає, що кінцевою метою людини є щастя. Відтак питання про найкращий політичний устрій завжди повинні узгоджуватися з питаннями про людське щастя. Отже, свобода для Джефферсона передусім є моральною категорією і лише похідно — політичною, що не залишилося непоміченим для деяких дослідників" (Holowchak, 2014).

Найяскравішим виявом філософських ідей Т. Джефферсона стала Декларація незалежності США 1776 року (United States, 1776). У ній було проголошено, що всі люди створені рівними і наділені невідчужуваними правами, серед яких є право на життя, свободу та щастя. Маючи не лише внутрішньополітичне значення, ці ідеї започаткували нову нормативну мову, яка згодом стала характерною для міжнародних актів у сфері прав людини. Таким чином ідея рівності та природних прав сформувала підґрунтя для подальшого розвитку універсалістського підходу в міжнародному праві, де людина дедалі більше визнається самостійним суб'єктом правового захисту. Також важливим аспектом політичної свободи у Т. Джефферсона була також концепція народного суверенітету та вибору. Американський просвітник вважав, що легітимність влади походить від згоди керованих, що народ має право змінити уряд, або ж усунути його якщо той порушує його права. "Згідно із філософським вченням, людина не в змозі змінити умови свого життя, але вона має свободу волі у виборі цілей і шляхів їх досягнення, оскільки в кожен момент звичайно існує не одна, а кілька реальних можливостей для їхніх дій, тому людина реалізує вибір" (Коваль, 2019, с. 269). Така позиція вплинула на формування принципу самовизначення народів, тобто одного з фундаментальних принципів сучасного міжнародного права, і хоча цей принцип остаточно оформився набагато пізніше, все-таки інтелектуальні витоки можна простежити саме у просвітницькій політичній філософії.

Дискусія і висновки

Історико-філософський аналіз концепту суверенітету демонструє, що його формування є результатом складної еволюції політико-правових ідей, починаючи від ранньомодерної філософії до сучасних теорій міжнародного права. Класичні концепції Ж. Бодена, Т. Гоббса та Дж. Лока заклали різні моделі розуміння суверенітету, від абсолютної державної влади до обмеженого народного суверенітету, що стало основою для розвитку конституціоналізму. Важливим етапом стало поєднання ідеї суверенітету з доктринами природного права, зокрема у працях Г. Гроція, де держави постають як суб'єкти універсального правового порядку. Саме це поєднання сприяло формуванню уявлення про міжнародне право як систему норм, що регулює взаємодію суверенних держав. Разом із тим сучасні глобалізаційні процеси, розвиток наднаціональних інституцій та транснаціональних практик ставлять під питання класичне розуміння суверенітету як абсолютної та неподільної влади. Це відкриває поле для нових інтерпретацій, у яких суверенітет постає не як статична категорія, а як динамічний принцип, що трансформується відповідно до змін у світовому порядку. Таким чином, суверенітет слід розглядати не лише як юридичну категорію, але й як історико-філософський конструкт, що відображає зміну уявлень про владу, свободу, міжнародну взаємодію, а його сучасне осмислення потребує врахування як класичних теорій, так і новітніх викликів глобалізованого світу.

Джерела фінансування. Це дослідження не отримало жодного гранту від фінансової установи в державному, комерційному або некомерційному секторах.

Список використаних джерел

- Гоббс, Т. (2000). *Левіафан, або суть, будова і повноваження держави церковної та цивільної* (Р. Димерець, В. Єрмоленко, Н. Іванова, Є. Мірошніченко, Т. Олійник, пер.; Т. Польська & В. Малахов, авт. передм. і прим.). Дух і Літера.
- Гоцуляк, Ю.В., Мартинюк, О.В. (2025). Погляди Цицерона на праворозуміння як основа філософії римської правничої науки. *Правничий часопис Донецького національного університету імені Василя Стуса*, 2, 5-11. <https://doi.org/10.31558/2786-5835.2025.2.1>.
- Кірюхін Д. Джон Ролз та сучасна політична філософія (С. Фримен, Ф. Петит, Т. Поґе, Д. Мілер). *Філософська думка*. 2022. № 1. С. 6–22. URL: <https://dumka.philosophy.ua/index.php/fd/article/view/574/547>
- Крижановська, Т. О., Литвин, М. Ю. (2024). Філософія міжнародних організацій: роль ООН у забезпеченні міжнародної справедливості. *Актуальні проблеми філософії та соціології*, 50, 70-75. <https://doi.org/10.32782/apfs.v050.2024.12>
- Матвієнко, О. В. (2025). Суверенітет держави: проблеми, принципи реалізації та глобалізація. *Культурологічний альманах*, (1), 233-238. <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2025.1.25>
- Петерсен, Е. (2019). Світло і свобода. Роздуми про прагнення до щастя. Із опублікованих праць Томаса Джефферсона. Літера Нова.
- Ролз, Джон. Теорія справедливості / пер. з англ. О. Мокровольський. К.: Основи, 2001. 822 с.
- Савицька, І. М. (2013). Свобода як звільнена свідомість: історико-філософський дискурс. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія: Теорія культури і філософія науки*, 49(1), 67–71.
- Holowchak, M. (2014). *Thomas Jefferson: uncovering his unique philosophy and vision*. Prometheus Books.
- Rawls, J. (1993). The Law of Peoples. *Critical Inquiry*, 20(1), 36-68. <https://www.jstor.org/stable/1343947>

United States. (1776). *Declaration of Independence*. <https://www.archives.gov/founding-docs/declaration-transcript>

References

- Hobbes, T. (2000). *Leviathan, or The Matter, Form, and Power of a Commonwealth Ecclesiastical and Civil* (R. Dymersets, V. Yermolenko, N. Ivanova, Ye. Miroshnychenko, & T. Oliinyk, Trans.; T. Polska & V. Malakhov, Foreword & notes). Dukh i Litera.
- Hotsuliak, Yu. V., & Martyniuk, O. V. (2025). Cicero's Views on the Understanding of Law as the Basis of Roman Legal Philosophy. *Pravnychi chasopys of the Vasyli' Stus Donetsk National University*, 2, 5–11. <https://doi.org/10.31558/2786-5835.2025.2.1>
- Kiryukhin, D. (2022). John Rawls and contemporary political philosophy (S. Freeman, F. Pettit, T. Pogge, D. Miller). *Filosofska dumka*, 1, 6–22. <https://dumka.philosophy.ua/index.php/fd/article/view/574/547>
- Kryzhanovska, T. O., & Lytvyn, M. Yu. (2024). Philosophy of International Organizations: The Role of the United Nations in Ensuring International Justice. *Current Problems of Philosophy and Sociology*, 50, 70–75. <https://doi.org/10.32782/apfs.v050.2024.12>
- Matvienko, O. V. (2025). State sovereignty: Problems, principles of implementation and globalization. *Culturological almanac*, (1), 233–238. <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2025.1.25>
- Petersen, E. (2019). *Light and Liberty: Reflections on the Pursuit of Happiness. From the Published Works of Thomas Jefferson*. Litera Nova.
- Rawls, J. (2001). *A Theory of Justice* (O. Mokrovolskyi, Trans.). Osnovy.
- Savitskaya, I. M. (2013). Freedom as a liberated consciousness: historical and philosophical discourse. *The Journal of V.N.Karazin Kharkiv National University. Series Theory of Culture and Philosophy of Science*, 49(1), 67–71.

Отримано редакцією журналу / Received: 20.03.26

Прорецензовано / Revised: 20.04.26

Схвалено до друку / Accepted: 27.04.26

Опубліковано / Published: 30.05.26

Maksym LESHCHENKO, PhD Student
ORCID ID: 0009-0003-5560-7678
e-mail: leshchenko.max@gmail.com
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

HISTORICAL-PHILOSOPHICAL PRINCIPLES OF THE CONCEPT OF SOVEREIGNTY IN THE FORMATION OF INTERNATIONAL LAW

Background. The article is devoted to the historical and philosophical reconstruction of the concept of sovereignty as a fundamental principle of international law. Particular attention is focused on the genesis of this concept in early modern political philosophy and its further transformation in the context of the formation of the interstate legal order.

Methods. The methodological basis of the study is the historical-philosophical approach, the method of conceptual reconstruction, and the comparative analysis of political and legal doctrines. At the same time, the principle of contextualization of ideas within the intellectual history of early modernity is applied.

Results. It is shown that in the works of J. Bodin, the concept of sovereignty acquires a classical definition as the absolute, indivisible, permanent power of the state. In the political philosophy of T. Hobbes, this idea is transformed into the theory of an unlimited sovereign as a guarantor of security and order, while J. Locke offers an alternative model of limited sovereignty, subordinated to the natural rights of the individual. In the works of G. Grotius, the idea of sovereignty is synthesized with the doctrine of natural law, which lays the foundations of international law as a normative system of interaction between states. It is substantiated that the Westphalian model of international relations institutionalizes the principle of sovereign equality of states and non-interference in internal affairs.

Conclusions. It is established that the concept of sovereignty is formed as a result of the interaction of various intellectual traditions, absolutist, contractual and natural law. Its modern understanding is a consequence of historical evolution from the idea of unlimited power to the principle of legally regulated interaction between states. In modern conditions of globalization, sovereignty undergoes a conceptual transformation, which opens up prospects for its rethinking as a dynamic and multi-level phenomenon.

Keywords: contemporary philosophy, philosophy of law, international law, natural law, political philosophy, sovereignty, globalization..

Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The author declares no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses or interpretation of data; in the writing of the manuscript; in the decision to publish the results.